

Bezocht de Engelse koning Edward IV de St. Jacobus de Meerdere kerk in Hoeke?

Johan Deckers

Aan de zuidmuur in de parochiekerk Sint-Jacob-de-Meerdere in Hoeke hangt een merkwaardig bord met een wapenschild (figuur 1) en de tekst: *Tres hault tres excellent et tres puissant Prince Edouart iv Roi de France et d Angletterre et Sire d'hibernie*¹. Het wapenschild is dat van de Engelse koning Edward IV (1442 – 1483) en is ingedeeld in vier kwartieren. Het eerste en vierde kwartier tonen drie gouden 'fleurs de lys', die verwijzen naar de Engelse claim op het Franse grondgebied, op een achtergrond van azuur (blauw). Het tweede en derde kwartier bestaan uit een achtergrond in keel (rood) met daarop drie 'lions passants', die verwijzen naar de 'Leopards of England'. Het wapenschild is omgeven door een hermelijnen wapenmantel, waarboven een helm met een leeuw als helmteken.

Volgens een bordje op de muur daaronder zou Edward IV hier de mis bijgewoond hebben op weg van Aardenburg naar Brugge via het Zwin. Na de viering gaf hij opdracht aan één van zijn dienaars om de Romaanse vensters op te meten en te tekenen, om die later in Engeland te laten reproduceren. En, nog altijd volgens het bordje, beloofde hij in een raam van de kerk zijn wapenschild te plaatsen als dank voor zijn geslaagde vlucht uit Engeland. Op 6 juni 1987 werd het bord met afbeelding van zijn wapenschild, een werk van de Britse kunstenaar Frank Smith, aan de kerk van Hoeke geschonken door "The Heraldry Society of Chiltren"².

Met Edward IV keren we terug naar de periode van de Rozenoorlogen (1455 - 1485), de bloedige strijd tussen het huis van York en dat van Lancaster om de Engelse troon. Edward van York veroverde in 1461 die troon en als koning

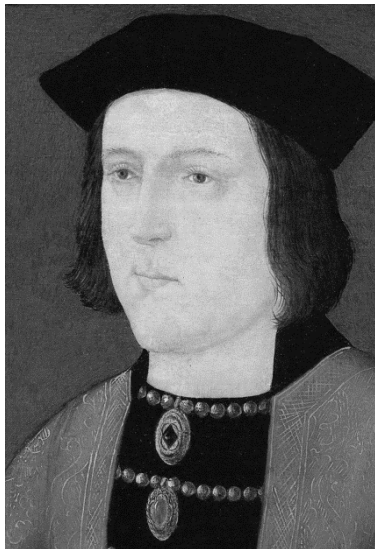

Figuur 3: Wapenbord van Edward IV
in de kerk van Hoeke

1 Hibernie = Ierland

2 Dit is een schrijffout op het bordje aan de muur, het moet Chiltern zijn. (zie verder)

Edward IV huwde hij in 1464 met Elizabeth Woodville, de *White Queen*³. In 1470 werd hij door de Lancasters verdreven uit Engeland en vluchtte hij naar Holland en Vlaanderen. Het jaar daarop heroverde hij de troon en heerste tot aan zijn overlijden in 1483.

Figuur 4 De Engelse koning Edward IV (Public Domain)

De Rozenoorlogen werden beëindigd toen Richard III, zijn jongere broer, verslagen werd in de slag bij Bosworth (24 augustus 1485) door de aanhangers van het huis van Lancaster, aangevoerd door Henry Tudor, die dan het koningschap opnam als Henry VII.

Edward IV had al voor zijn vlucht in 1470 connecties met Vlaanderen en het Bourgondische hof. Op 3 juli 1468 huwde zijn zuster Margaretha van York in Damme met hertog Karel de Stoute; volgens Edward IV was hij *een goet visch diene wel ghevanghen conste*⁴. Margaretha was de derde echtgenote, hun echtverbintenis bleef kinderloos. Het huwelijk werd in Brugge uitbundig gevierd met overvloedige banketten, steekspelen en riddertornooien rond het thema van de Gouden Boom, wat de inspiratie vormde voor de vijfjaarlijkse Praalstoet van de Gouden Boom.

De Engelse historicus John Ashdown-Hill reconstrueerde de levensloop van Edward IV zo nauwkeurig mogelijk op een tijdlijn⁵. Begin oktober 1470 landde Edward IV met zijn gevolg in Texel; vandaar reisde hij via Alkmaar, Egmond, Haarlem, Noordwijk en Leiden door naar Den Haag waar hij Lodewijk van Gruuthuuse ontmoette. Die was daar op dat ogenblik stadhouder, de hoogste vertegenwoordiger van de hertog in de Bourgondische gewesten Holland, Zeeland en Friesland. Lodewijk had enkele jaren eerder al kennis gemaakt met Edward IV, toen hij als lid van een delegatie het Kanaal overstak om te onderhandelen over het huwelijk tussen Margaretha van York en Karel de Stoute. Edward IV verbleef de ganse maand november in Den Haag, in december reisde hij via Aardenburg naar het Gruuthuysekasteel⁶ in Oostkamp (figuur 3). In

3 The White Queen is een tiendelige dramaserie van de BBC over de Rozenoorlogen en gebaseerd op de boekenreeks *The Cousins War* van de Engelse schrijfster Philippa Gregory. Het eerste deel van die reeks heette *The White Queen* en vertelde het leven van Elisabeth Woodville. Voor deze tv-serie gebeurden een deel van de opnamen in Vlaanderen, o.a. in Brugge (stadshallen en gotische zaal stadhuis), Damme, Beernem, de omgeving van het Leopoldkanaal en de tuinen van het kasteel van Oostkerke. De tiendelige serie, met o.a. Veerle Baetens als Margaretha van Anjou werd in 2014 uitgezonden op Eén.

4 W. VORSTERMAN *Dits die Excellente Chronijcke van Vlaenderen, Beghinnende van Liederick Buck den eersten forestier tot den laetsten, die door haar Vrome feytenn namaels Grauen van Vlaenderen gemaect worden (...)* (1531) p. 525

5 J. ASHDOWN-HILL *The Private Life of Edward IV* (2016) – de datalijn werd uitgebreid en aangepast in de online versie van The full Itinerary of Edward <https://www.amberley-books.com/community-john-ashdown-hill> laatst geraadpleegd op 21/06/2020

6 De heerlijkheid Oostkamp/Gruuthuuse met een kasteel uit de 12^e eeuw werd in 1454 aangekocht door Lodewijk van Brugge, die van dan af heer van Gruuthuuse werd. Het domein bleef in bezit van de familie Gruuthuuse tot de laatste afstammeling, Catharina van Brugge,

januari 1471 ontmoette hij Karel de Stoute en zijn zuster in Aire-sur-la-Lys en Saint-Pol-sur-Ternoise, waarna hij in Brugge in het stadspaleis van de heren van Gruuthuuse verbleef. Eind februari reisde hij naar Vlissingen, van waar hij in maart, materieel en financieel gesteund door Karel de Stoute, terugkeerde naar Engeland om er de troon terug te bezetten. Lodewijk van Gruuthuuse kreeg op 14 november 1472 de titel van *earl of Winchester ...for his good service to the king when beyond the seas ...*⁷

Voor de periode van de mogelijke passage in Hoeke laat John Ashdown-Hill ons in het ongewisse. Armand de Behault de Dornon⁸ beperkt zich dan weer tot het verblijf van de Engelse koning in Brugge. Ook de *Excellente Chronijcke van Vlaenderen*⁹ brengt geen duidelijkheid ... *als die coninc Edewaert aldus een wijle tijts in Hollant gheweist hadde, ende hem daer gherust hadde, so quam hi te Brugghe, ende was gheloghiert in thof vanden gruuthuyse, ende een ghedeel volcx met hem, ende daer hilt hy hem lange tijt.*

Nicolaes Despars¹⁰ geeft meer duiding: ... *Ende swoendachs, up den tweeden Kersdach, quam die verdreven cooninck Eduaert van Inghelant, met Lodewijck, den heere van de Gruuthuuse ... uyt sGravenhaghe naer Ardenburch in pelgrimage ghereden, nemende van danen tsabderdachs zijnen wech ten casteele van Oorscamp....*

Figuur 5 Gruuthuyse kasteel in Oostkamp

online op http://www.geopunt.be/kaart/historische_kaarten/Ferraris_kaarten (1771-1178)

In Aardenburg bezocht Edward IV dus op 26 december 1470 het pelgrimsoord van O.L.V. van Aardenburg, waar ook zijn voorgangers Edward I in 1296 en Edward III in 1340 – deze laatste om dank te zeggen voor zijn overwinning op de Franse vloot op het Zwin bij Sluis- op bedevaart kwamen¹¹. Ook zijn zuster

---

wegens financiële moeilijkheden het domein moest verkopen. <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/88057>

7 Calendar of the patent rolls preserved in the Public Record Office: Edward IV [Henry VI, Edward V, Richard III] A. D. 1461-[1485] Prepared under the superintendence of the Deputy Keeper of the Records. Vol 2 p. 338

8 *Bruges séjour d'exil d'Edouard IV et de Charles II rois d'Angleterre* (1931)

9 W. VORSTERMAN *Dits die Excellente Chronijcke van Vlaenderen, Beghinnende van Liederick Buck den eersten forestier tot den laetsten, die door haar Vrome feytenn namaels Grauen van Vlaenderen gemaect worden (...)* (1531) p. 595

10 N. DESPARS *Chronijcke van den lande ende graefscpe van Vlaenderen ...* vol 4. p. 62

11 W. DIERICK O. L. *Vrouw van Aardenburg of O. L. Vrouw met de Inktpot*. Rond de Poldertorens 1988/2 p. 59-64. Vanaf 1273 tot einde 16° eeuw bezochten duizenden bedevaarders uit de Lage Landen de grote Mariakerk. Vanaf 1370 werden er ook strafbedevaarten naar Aardenburg opgelegd.

Margaretha van York bezocht de bedevaartsplaats Aardenburg driemaal, een eerste maal in 1470¹².

De dag daarop, donderdag 27 december 1470, reisde Edward IV vanuit Aardenburg¹³ via het Zwin verder naar Brugge en Oostkamp, waarbij hij dus mogelijks aanlegde in het havenstadje Hoeke om er een mis bij te wonen

En zo komen we terug bij het wapenschild in de kerk van Hoeke. Op 6 juni 1987 bezocht een afvaardiging van de 'Heraldry Society of the Chilterns'¹⁴ Aardenburg en Hoeke. Na een plechtigheid in de katholieke kerk van Aardenburg begaf het gezelschap zich naar Hoeke. In een korte ceremonie onthulde Mister Pierson, 'fellow of the Heraldry Society of England' het wapenschild van Edward IV officieel, waarna Pastoor Jozef Rathé het inzegende¹⁵.

Na meer dan 500 jaar blijft het onduidelijk of Edward IV ooit een bezoek bracht aan de parochiekerk van Hoeke.

---

12 D. L. BIGGS, S. D. MICHALOVE, A. COMPTON REEVES, RICHARD III SOCIETY American Branch. *Reputation and Representation in Fifteenth Century Europe* p. 96

13 Aardenburg was vanaf 1422 verbonden met Sluis en het Zwin via het Eekanaal.

14 Deze heraldische vereniging is niet meer actief. *Chiltern Heraldry Group was an association which met for occasional excursions and social gatherings and to receive and present talks and displays of armorial and antiquarian interest in the Chilterns and Thames Valley region.* <http://www.middlesex-heraldry.org.uk/links.htm?LMCL=VIIRpN> – The Heraldry Society of England <https://www.theheraldrysociety.com/> reageerde niet op mijn vraag om meer inlichtingen.

15 R. VANDAMME *Engelse heraldici in Aardenburg en Hoeke*. De Stem van Zeeland. dinsdag 9 juni 1987 p. 1 <https://krantenbankzeeland.nl/issue/stm/1987-06-09/edition/null/page/9?query> geraadpleegd op 19 juni 2020

